

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ»**

*для здобувачів вищої освіти 4 курсу
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти,
Навчально-наукового інституту заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Спеціальність: 081 Право*

Дніпро – 2024

УДК 347.4
М 54

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(протокол № 4 від 19.12.2023 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Олександр ОБУШЕНКО, заступник начальника управління роботи з персоналом та пенсійного забезпечення центрального органу управління Служби судової охорони, доктор юридичних наук, професор;

Тетяна АЛФЬОРОВА, проректор з навчальної та наукової роботи Дніпровського гуманітарного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

УКЛАДАЧ:

Тамара ЯРОШЕВСЬКА, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

М 54 Ярошевська Т. В. Правове регулювання відносин власності: метод. реком. до семінар. та практ. занять. Дніпро : ДДУВС, 2024. 64 с.

Викладено методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять з тем, передбачених навчальним планом з дисципліни «Правове регулювання відносин власності». Для здобувачів вищої освіти та викладачів юридичних закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	7
ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ	8
ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ	10
ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ	14
Семінарське заняття	14
Методичні вказівки до семінарського заняття	14
Практичне заняття	18
Тестові завдання до Теми 1	19
Індивідуальні завдання до Теми 1	20
Рекомендована література до Теми 1	22
ТЕМА 2. СПОСОБИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	24
Семінарське заняття	24
Методичні вказівки до семінарського заняття	24
Практичне заняття	30
Тестові завдання до Теми 2	30
Індивідуальні завдання до Теми 2	31
Рекомендована література до Теми 2	33
ТЕМА 3. СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	36
Практичне заняття	36
Тестові завдання до Теми 3	36
Індивідуальні завдання до Теми 3	38
Рекомендована література до Теми 3	40
ТЕМА 4. ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ Й ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА	43
Практичне заняття	43
Тестові завдання до Теми 4	43
Індивідуальні завдання до Теми 4	45
Рекомендована література до Теми 4	48
ТЕМА 5. ФОРМИ ТА ВИДИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	50
Практичне заняття	50
Тестові завдання до Теми 4	50
Індивідуальні завдання до Теми 4	51
Рекомендована література до Теми 4	54
ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	57
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	59
РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ»	61

ВСТУП

Право власності є природним правом кожної людини, тому забезпечення охорони та захисту прав усіх суб'єктів цього права є однією з важливіших задач кожної розвинутої країни.

Навчальна дисципліна «Правове регулювання відносин власності» викладається здобувачам вищої освіти (далі – ЗВО) на четвертому курсі для першого (бакалаврського) рівня освіти, які навчаються за кошти фізичних або юридичних осіб спеціальності 081 «Право» Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти та Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Метою викладання навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» є: засвоєння ЗВО змісту інститутів та норм права власності, які регулюють майнові відносини, що встановлюють приналежність матеріальних благ власнику; визначення умов та підстав виникнення у суб'єктів права обсягу повноважень власника з володіння, користування і розпорядження матеріальними благами; встановлення умов та підстав припинення та захисту права власності.

Завданням методичних рекомендацій до семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» є закріплення теоретичних знань, набутих на лекційних заняттях, для набуття та вдосконалення професійних вмінь у сфері різних форм власності, ознайомлення ЗВО зі сутністю та природою відносин у цій сфері, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих фахівців-юристів в умовах ринкової економіки, досліджування базових засад правового регулювання інститутів права власності та інших речових прав і практики їх застосування та наукових поглядів (доктрин), засвоєння методології дослідження окремих цивілістичних питань щодо набуття, використання, охорони та захисту об'єктів права власності.

У процесі викладання зазначеної дисципліни та при підготовці до семінарських та практичних занять ЗВО вирішуються **наступні задачі:**

- засвоїти норми цивільного законодавства та теоретичні положення науки цивільного права щодо набуття, використання, охорони та захисту права власності;
- застосувати у практичній діяльності отримані знання та відпрацьовувати норми цивільного законодавства у цій сфері;
- проаналізувати наукові погляди та засвоїти методології дослідження окремих цивілістичних питань у цій сфері.

Після вивчення навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» ЗВО повинен:

знати:

- новітні тенденції розвитку правової науки й практики та дискусійні питання науковців у сфері правового регулювання відносин власності;

– сучасні тенденції розвитку приватного права України та країн-членів ЄС;

– перспективи гармонізації законодавства України із законодавством ЄС у питаннях щодо набуття, використання, охорони та захисту прав власності;

вміти:

– аналізувати особливості правового регулювання інституту прав власності;

– узагальнювати практику з теорією з метою вирішення актуальних питань набуття, використання, охорони й захисту прав власності;

– формулювати принципово нові концепції та ідеї у сфері правового регулювання права власності;

– застосовувати набуті знання під час проведення досліджень із проблемних питань правового регулювання права власності;

– здійснювати науковий аналіз закордонної та вітчизняної практики у сфері правового регулювання права власності;

ознайомитися:

– з основними подальшими напрямками розвитку вітчизняного цивільного права в аспекті правового регулювання права власності та з проблемними питаннями у цій сфері;

– зі судовою практикою щодо вирішення спорів та застосування чинного цивільного законодавства України у сфері захисту права власності.

Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» ґрунтуються на структурі чинного цивільного законодавства, враховують досягнення науки у сфері правового регулювання права власності, але разом з тим побудовані з урахуванням певно визначених навчально-методичних вимог, в яких знаходить своє відображення специфіка предмета вивчення.

У методичних рекомендаціях дотримуються методичні вимоги, згідно з якими вивчення предмета базується на загальних поняттях та категоріях правового регулювання права власності та розглядаються особливості набуття, здійснення, охорони, захисту та припинення прав власності на приналежні об'єкти та матеріальні блага.

За своєю структурою методичні рекомендації складаються з теоретичних запитань для самоконтролю, практичних та тестових завдань, а також задач, що дозволяють ЗВО перевірити засвоєні знання, вирішення та обґрунтування яких сприятиме належному їх застосуванню.

До кожної теми додається список рекомендованої літератури. При підготовці ЗВО до практичних та семінарських занять з дисципліни «Правове регулювання відносин власності» використовуються такі методи навчання як: організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності, стимулювання і мотивації навчальної діяльності, контролю й самоконтролю.

Отже, у методичних рекомендаціях до семінарських та практичних занять розглянуто коло питань процесу здобуття вищої освіти, що здійснюється з метою закріплення й поглиблення теоретичних знань, набуття та вдосконалення професійних вмінь, навичок та компетентностей програмних результатів навчання згідно зі стандартами вищої освіти та відповідними освітніми програмами.

Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» передбачають формування у ЗВО цілісного уявлення про право власності, засади його набуття, здійснення, охорони та захисту у сучасних умовах, зокрема, особливості охорони права власності у договірних та не договірних відносинах та допоможуть ЗВО у підготовці до семінарських та практичних занять та складанні підсумкового тестового контролю з цієї дисципліни.

Основними видами навчальних занять з дисципліни «Правове регулювання відносин власності» для очної форми є лекції та практичні заняття, а для заочної форми навчання – лекції та семінарські заняття. Також для усіх ЗВО передбачається самостійна та індивідуальна робота. Підсумковою формою контролю є залік.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів ЄКТС	3,0	3,0
Загальна кількість годин:	90	90
Семестр:	7	5
Лекції	14	6
Семінарські	–	4
Практичні	16	–
Самостійна робота	60	80
Індивідуальні завдання	–	–
Підсумковий семестровий контроль	залік	залік

ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Поточний контроль (ПК)			ЗАЛІК
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤ 30	≤ 15	≤ 15	
≤ 60			≤ 40
Підсумкова оцінка (П) = ПК + З ≤ 100			

Практичні й семінарські заняття належать до аудиторної роботи, де максимальна сума балів складає 30. Робота на практичних та семінарських заняттях оцінюється за п'ятибальною шкалою.

Критерії оцінювання роботи ЗВО на практичних та семінарських заняттях

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд семінарського заняття, засвоєні у повному обсязі. Необхідні вміння та практичні навички сформовані на високому рівні. Усі завдання з навчальної дисципліни, які передбачені планом заняття, виконані у повному обсязі. Під час семінарського заняття продемонстрована стабільна ініціативність та активність. Відповіді на теоретичні питання ґрунтуються на знанні чинного законодавства та висловлені власної думки щодо дискусійних та проблемних питань. Розв'язання практичних завдань обґрунтовано відповідно до чинного законодавства та власної думки.
4	У повному обсязі засвоєні питання, що винесені на розгляд. Необхідні практичні вміння та навички в основному сформовані правильно. Усі передбачені планом занять навчальні завдання виконані у повному обсязі з неістотними неточностями. Під час семінарського заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання стосовно проблемних та дискусійних теоретичних питань, переважно ґрунтуються на знанні матеріалу та власної думки. Розв'язання практичних завдань переважно обґрунтовано відповідно до чинного законодавства та власної думки.
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні, проте практичні вміння та навички мають поверхневий характер, тому потребують подальшого закріплення та напрацювання. Навчальні завдання, передбачені планом занять, виконані, проте деякі види завдань виконані з помилками. Розв'язання практичних завдань обґрунтовано на недостатньому рівні.

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
2	Ті питання, що винесені на розгляд засвоєні частково, є прогалини у знаннях, проте вони не носять істотного характеру. Навички та практичні вміння сформовані недостатньо. Більшість навчальних завдань виконано, проте окремі виконані завдання містять істотні помилки й потребують подальшого доопрацювання.
1	ЗВО не володіє відповідними навичками та вміннями, необхідними для розв'язання практичних завдань, не готовий до семінарського заняття та загалом не знає більшої частини програмного матеріалу. Завдання виконує з труднощами, невпевнено відтворює поняття та терміни, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки.
0	ЗВО відсутній на занятті.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

– **акти міжнародного права:**

1. Загальна декларація прав людини: Документ ООН, схвалено 10.12.1948 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/show/995_015.

2. Конвенція про права дитини. Схвалено ООН, Резолюція № 4425 від 20.11.1989 р. Ратифіковано Україною від 27.02.1991 р. № 789-XII. URL : http://zakon.rada.gov.ua/show/995_021.

3. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах: Міжнародна угода від 22.01.1993 р. Ратифіковано Україною від 10.11.1994 р. № 24094 ВР. URL : http://zakon.rada.gov.ua/show/997_009.

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. К. : Права людини , 1992.

– **закони та інші нормативно-правові акти:**

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/435-15>.

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/1618-15>.

3. Житловий кодекс Української РСР: Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-X. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/5464-10>.

4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/2947-14>.

5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/436-15>.

6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/2768-14>.

7. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/322-08>.

8. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/en/2398-17>.

9. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/1952-15>.

10. Про заставу: Закон України 02.10.1992 р. № 2654-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/2654-12>.

11. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/show/1404-19>.

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. *Верховна Рада України*.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

13. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/lawsshow3425-12>.

14. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.

15. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

16. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/lawsshow1382-15>.

17. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. *Відомості Верховної Ради*. 1993. № 5. Ст. 21.

18. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Протоколи № 1, 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.

19. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833. *Офіційний вісник України*. 2006. № 25. Ст. 1818.

20. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 517.

21. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13.03.2018 р. у справі № 914/881/17. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS180369?an=1>.

22. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.10.2019 р. у справі № 352/536/17. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85443560>.

23. Постанова Верховного Суду від 14.02.2023 р. у справі № 904/868/22. URL : <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109046101&red=1000030e6ec57a6781c77d1c36f4e235f34c82&d=5>.

Основна література:

1. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер, 2018. 1176 с.

2. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2020. 352 с.

3. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsej.org.ua/5_2014/9.pdf.

4. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.
5. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
6. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
7. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
8. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
9. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.
10. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубєва Н. Ю. та ін. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.
11. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.
12. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.
13. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.
14. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.
15. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.

Додаткова література:

1. Аксютіна А. В. Правове регулювання відносин власності: термінологічний словник. Дніпро : ДДУВС, 2017. 170 с.
2. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 207 с.
3. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
4. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Особлива частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2019. 1200 с.
5. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 21-28.
6. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні: монографія. Одеса : Юридична література, 2017. 438 с.

7. Коссаk В. М., Андрусів У. Б. Реквізиція як підстава припинення права власності в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 76. С. 169-175.

8. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок як засіб реалізації конституційних положень в законодавстві України. *Юридичний вісник*. 2014. № 1. С. 199-205.

9. Рішення ЄСПЛ від 13.09.2005 р. у справі «Іванов проти України» (заява № 74104/01). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_415#Text.

10. Ярошевська Т. В. Охорона прав промислової власності: приватно-правовий аспект: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 39 с.

11. Ярошевська Т. В. Охорона промислової власності в Україні в умовах європейської інтеграції: монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 452 с.

12. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>

2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>

3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>

5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>

6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>

7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>

8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>

9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>

10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>

11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>

12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>

13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Семінарське заняття – 0 год./2 год.

План:

1. Зміст та поняття права власності.
2. Загальна характеристика права власності.
3. Загальні засади здійснення права власності.
4. Види та форми права власності.
5. Межі здійснення права власності.
6. Охорона та захист права власності
7. Значення принципів права власності у сучасній правовій доктрині.

Основні поняття теми, категорії та терміни, що підлягають засвоюванню: власність, право власності, зміст права власності, право володіння, право користування, права розпорядження, форми та види права власності, принципи права власності, суб'єкти права, право власності в суб'єктивному сенсі, право власності в об'єктивному сенсі, галузь права, актуальні проблеми охорони та захисту права власності, методи правового регулювання права власності, джерела права власності, межі здійснення права власності, значення принципів права власності у сучасній правовій доктрині.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

Одним із центральних інститутів цивільного права є інститут права власності. Готуючись до заняття здобувачі вищої освіти мають зрозуміти, що **власність** – це відношення суб'єкта права до належної йому речі, що втілюється у володінні, користуванні та розпорядженні нею та в усуненні всіх інших осіб при втручанні у ту сферу, на яку сягає влада власника.

Також можна визначити власність як суспільні відносини між людьми з приводу матеріальних та інших благ, в яких одні власники ставляться до них, як до своїх, а інші особи – не власники, зобов'язані ставитись до них, як до чужих та стримуватись від будь-яких посягань на ці матеріальні та інші блага.

Право власності – це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням власником належним йому майном у своїх інтересах і на свій розсуд та усунення всіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати законних інтересів та прав інших осіб.

Якщо надавати загальну характеристику праву власності, то слід зазначити, що право власності розрізняється у суб'єктивному та в об'єктивному сенсі.

На підставі ст. 316 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) у *суб'єктивному сенсі* право власності – це право особи на річ (майно), яке вона здійснює за своєю волею на законних підставах і незалежно від волі інших осіб. Право власності у суб'єктивному сенсі іноді визначають як право особи володіти, користуватися та розпоряджатися цією річчю (майном) у своїх інтересах.

В *об'єктивному сенсі* право власності визначають як сукупність правових норм, що регулюють відносини власності та є юридичною підставою реалізації й існування права власності, котре належить певному суб'єкту. Більш того, ЗВО потрібно звернути увагу на те, що саме норми інституту права власності гарантують реальність прав власності у суб'єктивному сенсі.

Так, ст. 13 Конституції України та ст. 321 ЦК України закріплюють принцип непорушності права власності та зазначають, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності чи обмежений у здійсненні цього права. Особа може бути позбавлена права власності чи обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі та в порядку, встановлених законом й за умови попереднього та повного відшкодування їх вартості, крім випадків, встановлених ст. 353 ЦК України (ч. 2).

Надалі ЗВО потрібно з'ясувати саме хто є суб'єктом права власності. На підставі ст. 2 та ст. 318 ЦК України *суб'єктами права власності* визнаються: народ України, юридичні та фізичні особи, держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави інші суб'єкти публічного права.

Відповідно до законодавства України до громадян як суб'єктів права власності відносить громадян України, осіб без громадянства, іноземних громадян. Усі вони мають рівні права та обов'язки, якщо іншого не передбачено законодавчими актами України.

ЗВО потрібно усвідомити, що саме права власника щодо володіння, користування та розпорядження майном і складають *зміст права власності*.

Правом володіння називають юридичне домінування над річчю та господарське володіння нею. Володіння, що не засноване на законній підставі, є незаконним. Таке володіння поділяється на недобросовісне та добросовісне. Недобросовісний називається той власник, хто знав чи повинен був знати про незаконність свого володіння. Добросовісним визнається володіння, при якому власник не знав та й не міг знати про незаконність свого володіння.

Під правом користування розуміють гарантовану законом і визнану за власником юридичну можливість вилучення з речі її господарських та корисних властивостей у процесі виробничого або особистого використання чи споживання.

Правом *розпорядженням* визнається гарантована законом можливість власника визначати фактичну та юридичну долю речі, тобто можливість або тимчасово зупинити здійснення прав щодо володіння та користування на цю річ, або взагалі припинити право власності на неї. У розпорядженні чи користуванні втілюється вже динаміка відносин власності.

Стаття 317 ЦК України визначає, що на зміст права власності не впливають ні місцезнаходження майна, ні місце проживання власника. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Суб'єкт права власності має право вчиняти будь-які дії щодо свого майна, які не суперечать закону. При здійсненні своїх майнових прав та при виконанні обов'язків правовласник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства.

Форми права власності передбачені Конституцією України, ЦК України, та іншими законодавчими актами. Так, на підставі Конституції України передбачається *3 форми власності*: приватна, державна та комунальна.

Глава 23 ЦК України також виділяє 3 правових форми права власності:

- відповідно до ст. 325 ЦК України суб'єктами права приватної є фізичні та юридичні особи;
- відповідно до ст. 326 ЦК України суб'єктом права державної власності є держава Україна;
- відповідно до ст. 327 ЦК України суб'єктом права комунальної власності виступають територіальні громади.

Також на підставі ст. 324 ЦК України передбачено право власності Українського народу. Проте більшість науковців у сфері відносин власності зазначають, що цей різновид прав власності не є самостійною формою та за своєю природою виступає як державна власність, суб'єктом якої відповідно до ст. 2 ЦК України є держава. Тому, для визначення підстав класифікації доцільно використати класичну: «публічне право – приватне право». Отже, як інститут цивільного права, право власності зручно поділити на два визначальних види: право публічної власності та право приватної власності;

З'ясовуючи особливості видів права власності, треба засвоїти, що поділ прав власності за формами не заперечує його класифікації за іншими ознаками. Зокрема, право приватної власності може бути правом власності юридичних осіб та правом власності громадян. Право державної власності може бути правом повного господарського відання державних підприємств і правом оперативного управління державних установ та казенних підприємств. Також право власності може належати кільком, а не одному суб'єктові.

За цією ознакою можна виділити право спільної власності, яке поділяється на спільну часткову та спільну сумісну власність. Спільна сумісна власність може поділятися на власність членів фермерського господарства, на власність, що виникає внаслідок придбання майна спільною працею членів сім'ї, на власність подружжя. Об'єкти права інтелектуальної власності також є одним із видів права власності. Отже, в залежності від практичних потреб, класифікація права власності може бути різноманітною.

Уважно треба підійти до вивчення питання щодо меж здійснення права власності. Під *межами здійснення права власності* розуміють нормативно визначені рамки правомірної поведінки власника при реалізації свого суб'єктивного права.

Власник повинен здійснювати своє суб'єктивне право правомірно, не порушуючи норм чинних законодавчих актів.

Через категорії «обмеження» та «межі» здійснення суб'єктивних прав у нормативно-правових актах встановлюється така поведінка власника, яка не суперечить актам цивільного законодавства. Тому власник майнових прав повинен враховувати «обмеження» та «межі» цивільних прав.

Так, обмеження здійснення цивільних прав встановлюються щодо таких окремих суб'єктивних прав як, зокрема, засіб стримування власника при здійсненні ним цих прав з урахуванням необхідності дотримання суспільних інтересів (наприклад, збереження історичних цінностей, пам'яток культури) або прав інших осіб.

Щодо меж здійснення цивільних прав, то фактично вони діють за формулою «дозволено все, що прямо не заборонено законом», а у ст. 13 ЦК України конкретизуються заборони, які мають найбільш загальний характер, які особа як власник прав повинна враховувати у своїй поведінці.

Зокрема, відповідно до ст.ст. 91, 143, 144 Земельного кодексу України власник земельної ділянки не має права використовувати її з порушенням екологічних вимог або не за цільовим призначенням. А згідно зі ст.ст. 6, 189 Житлового кодексу України та ст. 383 ЦК України цільове призначення мають також житлові приміщення, які власник має право використовувати для проживання членів своєї сім'ї або для власного проживання чи інших осіб і не має права використовувати це житло для промислового виробництва.

У ч. 2 ст. 319 ЦК України закріплений загальний принцип щодо обмеження прав власника у якому йдеться, що дії власника майна не повинні суперечити закону. Відсутність в законі прямої заборони надає власнику широке коло можливостей для здійснення своїх прав, а заборона на здійснення певних дій є механізмом стримування власника.

Надаючи правовласнику право вчиняти з власним майном будь-які дії, у тому числі і його знищення, закон обмежує його у виборі способу знищення цього майна з тим, щоб обраний спосіб був безпечним і для навколишнього середовища, і для оточення. *Наприклад, у разі, якщо власник має бажання знести своє помешкання, то він не може його знищити шляхом підпалу чи вибуху, бо у такому разі виникає загроза для життя чи здоров'я інших людей, чи їхнього майна.*

Також закон обмежує права власника і в інших випадках. Зокрема, у ст. 373 (ч. 5) ЦК України йдеться, що власник земельної ділянки на свій розсуд може використовувати все, що знаходиться над або під поверхнею цієї земельної ділянки, якщо це не порушує прав інших осіб або інше не

встановлено законом. Так, право власності на земельну ділянку поширюється лише на ґрунтовий шар у межах цієї ділянки, на простір, що знаходиться над чи під поверхнею ділянки, на глибину і висоту, необхідну для зведення виробничих, житлових чи інших будівель та споруд, на водні об'єкти, ліси, багаторічні насадження, які знаходяться на цій ділянці. Проте власник земельної ділянки не може претендувати на повітряний стовп над земельною ділянкою чи на надра, у зв'язку з чим він обмежений у праві видобутку надр, що знаходяться під поверхнею його земельної ділянки.

Межі здійснення права власності у законі можуть встановлюватися різними способами, наприклад:

- вказівкою на цільове використання майна;
- вказівкою на способи реалізації права власності;
- законодавчим встановленням переліку видів майна, яке не може належати власнику;
- встановленням особливих правил при набутті прав власності на окремі види майна чи форм правочинів (зокрема, нотаріальне посвідчення чи державна реєстрація окремих видів правочинів);
- законодавчим встановленням порядку та підстав припинення права власності всупереч волі власника;
- встановленням юридичного обов'язку щодо утримання об'єкта права власності тощо.

При самостійній підготовці до теми, варто звернути увагу на такі питання:

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке речове право та як воно співвідноситься з правом власності?
2. Визначте поняття «власність» та «право власності».
3. Зазначте етапи становлення інституту права власності.
4. Як Ви розумієте поняття «межі здійснення права власності».
5. Розкрийте поняття власності як економічної, правової, соціальної категорії.
6. Зазначте правовий статус власника.
7. Що становить зміст права власності?
8. Хто є суб'єктом права власності?
9. Як Ви розумієте поняття «право власності у суб'єктивному сенсі»?
10. Як Ви розумієте поняття «право власності в об'єктивному сенсі»?

Практичне заняття – 2 год./0 год.

План:

1. Зміст та поняття права власності.
2. Види та форми права власності.
3. Межі та обмеження здійснення права власності.

Уміння, які мають бути вироблені й навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: аналізувати юридичні факти, які є підставами для набуття та припинення права власності; орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві України у сфері правового регулювання відносин власності; вміти застосовувати норми цивільного законодавства до конкретних життєвих ситуацій.

Тестові завдання до Теми 1:

1. Назвіть основне національне багатство, яке перебуває під особливою охороною держави?

- а) права та свободи людини;
- б) водні та інші природні ресурси, надра землі, атмосферне повітря;
- в) природні ресурси континентального шельфу;
- г) земля.

2. Який орган здійснює права власника на землю, її надра від імені українського народу?

- а) територіальні громади;
- б) органи державної влади;
- в) органи місцевого самоврядування та органи державної влади;
- г) обласні, районні, міські, селищні та сільські ради.

3. Під поняттям «зміст права власності» розуміється:

- а) право володіння;
- б) право оперативного управління;
- в) право розпорядження;
- г) право володіння, право користування та право розпорядження майном.

4. Ризик пошкодження або випадкового знищення майна несе:

- а) виключно власник;
- б) особа, яка пошкодила або знищила майно;
- в) власник, якщо інше не встановлено законом;
- г) користувач.

5. Особа, яка самочинно переробила чужу річ чи набуває вона право власності на нову річ?

- а) ні, не набуває, і зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу його вартість;
- б) так, набуває;
- в) ні, не набуває й зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу моральну шкоду;
- г) набуває лише у тому випадку, якщо відшкодує власникові матеріалу моральну шкоду;

6. Назвіть умови за якої власник має право витребувати майно від добросовісного набувача з чужого незаконного володіння?

- а) це майно було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння;
- б) це майно було подароване власником;
- в) це майно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень;
- г) це майно було продане власником за заниженою ціною.

7. За законодавством України суб'єктами права приватної власності є:

- а) іноземні держави, громадяни України, фізичні та юридичні особи;
- б) держава Україна, громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства;
- в) юридичні та фізичні особи;
- г) фізичні особи як громадяни України.

8. Право володіння – це:

- а) юридичне домінування над річчю, фактичне та господарське володіння нею;
- б) право визначати юридичну долю речі;
- в) право власника розпоряджатися чи користуватися річчю;
- г) право власника на здобуття з речі її корисних властивостей.

9. Визначте в суб'єктивному розумінні складові права власності:

- а) користування, володіння та розпорядження майном;
- б) диспозиція, гіпотеза, санкція;
- в) можливість визначати долю майна;
- г) об'єкт, суб'єкт, зміст.

10. Право власності особи НЕ поширюється на:

- а) земельну ділянку;
- б) надра, що знаходяться під поверхнею його земельної ділянки;
- в) на поверхневий ґрунт його земельної ділянки;
- г) будинок, який знаходиться на його земельній ділянці.

Індивідуальні завдання до Теми 1:

Задача 1. Релігійна організація мала бажання створити підсобне підприємство для виробництва речей, які потрібні для поховання небіжчиків за церковним обрядом. На підставі цього розробила статут підсобного підприємства. У статуті передбачалася відрахування частини прибутку на потреби засновника та передача церковного майна у господарське відання підприємству. Однак реєстраційний орган відмовилися реєструвати таке підсобне підприємство як юридичну особу мотивуючи це тим, що на праві

господарського відання може бути лише комунальне чи державне майно. Реєстраційний орган запропонував цій організації обрати іншу організаційно-правову форму для комерційної діяльності. Проте представники релігійної організації не погодилися з таким рішенням і звернулися за консультацією до юриста.

Яке роз'яснення необхідно надати представникам релігійної організації?

З посиланням на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 2. Пан Шушура звернувся до керівника державного підприємства з проханням продати йому токарний станок, який у зв'язку зі спадом виробництва вже тривалий час не використовується на цьому підприємстві.

Однак директор цього державного підприємства відмовив Шушурі, мотивуючи це тим, що не має права розпоряджатись державним майном.

Чи має директор право розпоряджатись майном державного підприємства?

З посиланням на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте відповідь.

Задача 3. Після завершення розвідувальних робіт для будівництва газової магістралі геологорозвідувальне управління вирішило продати зведений ним гараж, житловий будинок і виробничі майстерні, бо вважали, що вже немає потреби у цих будівлях.

Дорожньо-ремонтне підприємство яке обслуговувало сусідню ділянку автотрас, виявило бажання придбати гараж та майстерні. Житловий будинок площею 300 кв. м забажав купити приватний підприємець з метою переобладнання його під магазин.

Директор геологорозвідувального управління дав згоду на продаж майстерень та гаражу. Щодо можливості продажу приватній особі житлового будинку, то у директора виникли сумніви щодо правомірності такої угоди й він звернувся за порадою до юриста.

Надайте юридичну консультацію та обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 4. Пан Чапленко мав в м. Дніпро на праві власності будинок. Коли він захворів, то звернувся до свого давнього знайомого – пана Кулика, що жив одинаком у м. Запоріжжі, з пропозицією, щоб той переїхав до нього у місто Дніпро з постійним проживанням у його приватний будинок та допомагав йому по господарству.

Кулик виконав це прохання і протягом трьох років до смерті Чапленка, жив у нього та доглядав за паном Чапленко, вів з ним спільне господарство та згодом поховав свого знайомого.

Заповіт Чапленко не залишив, але спадкоємцем за законом мала стати повнолітня онука спадкодавця, що проживала у м. Одеса.

Оскільки Кулик не отримав ніяких повідомлень від онуки, він зробив висновок про те, що та не бажає приймати спадщину, тому право на будинок мало перейти саме до нього.

Кулик зробив ремонт у будинку, добудував гараж, перепланував будинок, виконав роботи з впорядкування присадибної ділянки, при цьому витративши на це біля чотириста тисяч гривень.

Але через деякий час з'явилася онука Чапленка, котра подала заяву до нотаріуса та вступила у спадщину. Далі онука звернулася з претензією до Кулика з вимогою звільнити будинок, бо в іншому випадку вона звернеться з позовною заявою до суду. Кулик своєю чергою висунув вимоги щодо визнання за ним права проживання у спірному будинку та відшкодування витрат за поховання пана Чапленка і за ремонт у будинку.

Як у цьому випадку має бути вирішена справа?

З посиланням на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 5. Пан Петров, пан Іванов та пан Курчанський проживали у м. Одеса у загальній (комунальній) квартирі. В їхньому спільному користуванні знаходились кухня, туалет та ванна кімната (котра не функціонувала через несправність водоводу). Одного дня, повернувшись з тривалого відрадження, пан Петров виявив, що ванну кімнату було переобладнано у комірчину, у якій Іванов та Курчанський зберігали різний мотлох. Петров попросив надати йому для господарських потреб частину комірчини, проте на це сусіди не погодились. Тоді пан Петров звернувся з позовною заявою до суду, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що усі сусіди комунальної квартири мають рівні права на користування підсобними приміщеннями.

Як вирішити цю справу?

Надайте юридичну консультацію та обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література до теми 1:

1. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер, 2018. 1176 с.

2. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2020. 352 с.

3. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsej.org.ua/5_2014/9.pdf.

4. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.

5. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

6. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

7. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
8. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
9. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.
10. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубєва Н. Ю. та ін. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.
11. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.
12. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.
13. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.
14. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.
15. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>
3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>
5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>
8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>
9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>
10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>
11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>
12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ТЕМА 2. СПОСОБИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Семінарське заняття – 0 год./2 год.

План:

1. Загальна характеристика способів набуття прав власності.
2. Підстави та порядок набуття прав власності.
3. Виникнення права власності за первісними способами набуття прав власності.
4. Виникнення права власності за похідними способами набуття прав власності.
5. Набуття прав власності на нерухоме майно.
6. Набуття прав власності за набувальною давністю.
7. Способи набуття права власності у сучасній правовій доктрині.
8. Застосування судами цивільного законодавства при розгляді справ у сфері набуття права власності.

Основні поняття теми, категорії та терміни, що підлягають засвоюванню: первинні способи набуття прав, похідні способи набуття прав, набуття права власності на новостворену річ, набуття права власності на перероблену річ, безхазяйне майно, набувальна давність, самочинне будівництво, пошкоджене майно.

Методичні вказівки для підготовки до семінарського заняття

При вивченні цієї теми перш за все необхідно з'ясувати, що саме юридичні факти, за наявності яких виникає право власності і є підставами для набуття права власності. Право власності може набуватись різними способами, які у доктрині традиційно поділяються на дві групи. До першої групи належать первинні способи набуття прав власності, тобто такі, які не залежать від права попереднього власника на майно. До другої – похідні способи набуття прав власності, тобто такі, за яких право власності на майно переходить до власника від його попередника в порядку правонаступництва.

ЗВО мають знати, що за ЦК України до **первинного** способу набуття права власності відноситься:

- на підставі ст. 331 ЦК України – права набуті на новостворену (у тому числі на об'єкт незавершеного будівництва) чи виготовлену річ, на яку раніше не було і не могло бути встановлене нічье право власності;
- на підставі ч. 2 ст. 189, ст.ст. 332, 333 ЦК України – права набуті на перероблену річ чи на зібрані плоди або добуті загальнодоступні дари природи, у тому числі вилову риби чи в результаті полювання на диких звірів;
- на підставі ст. 376 ЦК України – визнання за певних умов права власності на об'єкт самочинного будівництва;

– права набуті на майно добросовісним набувачем від не уповноваженого відчужувача у разі відмови власнику у задоволенні позову про вимогу (ст.ст. 330, 388, 389 ЦК України);

– на підставі ст.ст. 335, 336, 337, 338, 340, 341, 343 ЦК України – права набуті на бездоглядну домашню тварину або інше безхазяйне майно, скарб, знахідку, на майно, на яке втратив право або від якого відмовився попередній власник;

– відповідно до ст. 344 ЦК України – права набуті за набувальною давністю на окремі об'єкти.

До *похідних* способів набуття права власності належить:

– права набуті у порядку правонаступництва при реорганізації юридичної особи (ч. 2 ст. 104, ст.ст. 107, 109 ЦК України);

– права набуті на підставі правочинів (ст. 334 ЦК України);

– права набуті у випадку приватизації державного майна або майна, що перебуває у комунальній власності (ст. 345 ЦК України);

– права набуті у порядку спадкування (ст. 1216 ЦК України).

У цьому випадку правонаступництво виступає загальною ознакою похідного способу набуття права власності, тобто перехід права власності від однієї осіб до іншої. Таким чином, одночасно в одних осіб будуть підстави для набуття права власності, в інших – підстави для припинення цього права власності, і навпаки.

У таких випадках важливе значення має визначення моменту, коли до набувача переходить право власності на майно, адже саме з цього моменту переходить і тягар утримання цього майна (ст. 322, ч. 5 ст. 1268 ЦК України), і ризик випадкового пошкодження чи знищення майна (ст. 323 ЦК України).

Набуття права власності на новостворене майно – це один з найпоширеніших способів набуття права власності. Як уже зазначалося, набуття права власності на об'єкти незавершеного будівництва чи на новостворене майно належить до первинних способів, оскільки право власності виникає на майно якого ще не було, тобто право на це майно виникає вперше. Право власності на нову річ набуває та особа, яка створила чи виготовила цю нову річ, якщо інше не встановлено законом або договором.

На підставі ст. 331 ЦК України особа, яка створила чи виготовила річ на підставі договору зі своїх матеріалів, є власником цієї речі. Новостворене майно може бути як нерухомим, так і рухомим. Відповідно до закону право власності на нерухоме майно підлягає державній реєстрації й виникає з моменту державної реєстрації. До завершення будівництва чи створення майна особа вважається власником обладнання, матеріалів тощо, які були використані при цьому будівництві чи створенні майна.

Від того, яка річ створена – рухома чи нерухома залежить і момент виникнення права власності. Відповідно до ст. 182 ЦК України право власності на рухому річ виникає з моменту її створення, а на нерухомі речі (житлові будинки, споруди, будівлі тощо) – право власності виникає з моменту державної реєстрації.

Набуття права власності на перероблену річ як спосіб набуття права власності на нову річ характеризується тим, що нова річ створюється в результаті праці однієї особи з матеріалів, які належить іншій особі (ст. 332 ЦК України).

ЗВО потрібно взяти до уваги той факт, що особа, яка переробила чужу річ самочинно, не набуває право власності на нову річ і зобов'язана відшкодувати вартість матеріалу його власникові. На рухому річ, створену особою шляхом перероблення з матеріалу, що їй не належить, право власності набувається власником матеріалу за його бажанням, якщо інше не встановлено законом або договором.

У випадку, якщо вартість нової створеної речі істотно перевищує вартість матеріалу, право власності на нову річ за її бажанням набуває особа, яка здійснила таке перероблення. Проте ця особа зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу моральну шкоду. Власник матеріалу, який набув право власності на виготовлену з цього матеріалу річ, зобов'язаний відшкодувати вартість перероблення особі, яка її здійснила, якщо інше не встановлено договором. У разі виникнення спору щодо вартості перероблювання, сторони мають можливість звернутися з позовом до суду.

Плоди й доходи. За загальним правилом, одержання доходів і плодів є одним зі способів набуття права на річ, яка приносить приплід тварин, плоди, доходи її власникам, якщо інше не встановлено договором власника з іншою особою або законом. Тут слід розрізняти доходи, що з'являються від використання речі у цивільному обігу (орендна плата, дивіденди по цінних паперах тощо) і природні плоди, принесені в результаті органічного розвитку плодючості речі (яйця, молоко, приплід тварин, вовна тощо).

Право власності на доходи та плоди виникає у власника речі з моменту їх появи як таких. Право власності виникає у власника речі й у тому випадку, якщо ця річ знаходиться у незаконному недобросовісному володінні іншої особи. Що стосується доходів і плодів, які були отримані незаконно добросовісним власником до того моменту, з якого він дізнався про неправомірність свого володіння, то ці речі належать йому, а з моменту, як він дізнався про це – власнику речі.

Привласнення загальнодоступних дарів природи (дичина, ягоди, риба тощо). Особа, яка збрала лікарські рослини, ягоди, зловила рибу або здобула іншу річ у водоймі, лісі тощо, є їхнім власником, якщо вона діяла відповідно до місцевого звичаю або загального дозволу власника відповідної земельної ділянки, або закону (ст. 333 ЦК України).

Уважно треба підійти до вивчення питання щодо **набуття права власності на безхазяйне майно (річ)**. Безхазяйне майно – це майно, власник якого невідомий або майно, яке не має власника. На підставі ст. 335 ЦК України безхазяйну річ можна набути за набувальною давністю, якщо це не суперечить нормам закону, що регулює конкретні відносини (знахідка, скарб тощо). Для цього нерухомі безхазяйні речі беруться на облік державним реєстраційним органом щодо прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вони розміщені.

У цьому випадку у друкованих засобах масової інформації робиться оголошення про взяття на облік такої безхазяйної нерухомої речі. Після спливу 1 року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі й за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, за рішенням суду ця річ може бути передана у комунальну власність.

Якщо це рухомі безхазяйні речі, то вони можуть набуватися у власність за набувальною давністю, крім випадків, встановлених у статтях 336, 338, 341, 343 ЦК України. Проте у статті 335 ЦК України про набуття права власності на безхазяйну річ йдеться, що це не стосується майна особи, визнаної безвісно відсутньою і відповідно до ст. 44 ЦК України таке майно не може перейти у власність іншої особи, оскільки за рішенням суду над ним встановлюється опіка.

Здобувачам слід взяти до уваги те, що у ЦК України передбачені спеціальні правила для набуття права власності на річ, від якої відмовився власник або власник речі невідомий, або втратив на неї право.

Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився.

Згідно зі ст. 336 ЦК України особа, яка заволоділа рухомою річчю, від якої відмовився власник, набуває право власності на цю річ з моменту заволодіння нею за наявності наступних умов:

- а) це майно належить до рухомих речей;
- б) набувач фактично заволодів таким майном;
- в) власник виражено відмовився від свого майна;
- г) припускається, що набувач має намір стати власником цього майна і це знайшло прояв у його діях із заволодіння майна.

З'ясовуючи зміст поняття «знахідка», потрібно зрозуміти, що ***знахідка*** – це виявлення речі, яка вибула з володіння власника чи іншої уповноваженої на володіння особи поза їхньої волі. Особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана негайно повідомити про це власника речі або ту особу, яка її загубила та повернути цим особам знайдену річ. Якщо ця особа невідома, то відповідно до ст. 337 ЦК України доля цієї речі та інші наслідки знахідки залежить від обставин і місця знайдення речі. Право власності на загублену річ може виникати у територіальної громади чи у того, хто її знайшов.

Набуття права власності на скарб, тобто закопані у землі чи приховані іншим способом валютні цінності, гроші, інші цінні речі, власник яких за законом втратив на них право власності або взагалі невідомий. За загальним правилом, на скарб право власності набуває особа, яка його виявила. Якщо скарб був прихований у майні, що належить іншій особі на праві власності, то особа, яка виявила цей скарб, та власник майна, у якому скарб був прихований, набувають право спільної часткової власності на нього у рівних частках.

Особливим випадком виявлення скарбу є пам'ятки культури та історії. Право власності на такий скарб набуває держава, а особа, яка його виявила, має право на одержання від держави винагороду у розмірі до двадцяти

відсотків від вартості цього скарбу на момент виявлення, якщо ця особа негайно повідомила органів місцевого самоврядування або поліції про знайдений скарб і передала його відповідному державному органу. Якщо ж пам'ятка культури та історії була виявлена у майні, що належить іншій особі, то ця особа, а також особа, яка виявила скарб, мають право на винагороду у розмірі до десяти відсотків від вартості цього скарбу (ст. 343 ЦК України).

Набуття права власності за набувальною давністю ґрунтується на припущенні, що власник майна тривалий час не цікавиться у кого і де перебуває його майно та не мав наміру зберігати за собою право власності на нього. У цьому випадку це майно визнається власністю фактичного добросовісного володільця.

Стаття 344 ЦК України зазначає, що особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує безперервно та відкрито володіти рухомим майном – протягом п'яти років чи нерухомим майном протягом десяти років набуває право власності на це майно за набувальною давністю, якщо інше не встановлено законом.

Умови набуття права власності за набувальною давністю:

- а) володіння чужим майном протягом певного строку: 5 років – для рухомого майна, 10 років – для нерухомості;
- б) добросовісне заволодіння чужим майном;
- в) відкритість володіння чужим майном;
- г) безперервність володіння чужим майном. При цьому втрата майна його володільцем не за своєю волею не перериває набувальної давності у разі повернення майна протягом 1 року або пред'явлення протягом цього строку позову про його вимогу;
- д) дотримання спеціальних вимог, встановлених законом, зокрема, у разі вимоги державної реєстрації для нерухомості.

Набуття права власності на майно комунальної власності чи у разі приватизації державного майна, відбувається шляхом відчуження майна, що перебуває у комунальній чи державній власності на користь юридичних та фізичних осіб (ст. 345 ЦК України).

Самочинне будівництво. Такі дії можуть утворити право власності на самочинно зведені: будівлі, житлові будинки, споруди, інше нерухоме майно у випадку наступного узаконення будівництва, за умови, що у встановленому законом порядку це не порушує права інших осіб (ч. ч. 2, 5 ст. 376 ЦК України).

Похідні способи набуття права власності пов'язані з переходом права власності від попереднього власника до інших осіб. Цим способом набуття права власності визнаються численні цивільні угоди, а також спадкування за заповітом чи за законом. Як правило, припинення права власності у відчужувача та виникнення цього права у набувача відбуваються водночас на підставі того самого юридичного факту, зокрема, передачі речі за договором позики чи договору купівлі-продажу тощо.

Таким чином, у цьому разі при переході права власності на майно відбувається **правонаступництво**. Похідними способами набуття права власності визнаються договори дарування, купівлі-продажу, постачання, позики, міни тощо. Внаслідок укладення відповідного договору набувач майна стає її власником. Крім цих договорів, похідними визнається і такі способи набуття права власності, як спадкування, незалежно від того, чи є підставою спадкування закон або заповіт.

Згідно зі статтею 334 ЦК України, право власності у набувача за договором виникає з моменту передання йому речі, якщо інше не встановлено законом або договором. Таким чином, за загальним правилом у набувача право власності на річ виникає з моменту передачі цієї речі однією особою іншій. Сторони мають право змінити це положення, проте вони не мають права змінити вимоги закону. Так, як уже зазначалося, у набувача право власності на майно за тим договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає з моменту такого посвідчення або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання не посвідченого нотаріально договору дійсним. Якщо договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, то у цьому випадку у набувача право власності виникає з моменту такої реєстрації.

Ризик випадкового пошкодження чи випадкового знищення майна.

Випадкове пошкодження чи знищення майна – це загибель, чи пошкодження майна за відсутності вини з боку будь-яких осіб. Ризик випадкового пошкодження (псування) чи випадкового знищення майна несе його власник, якщо інше не встановлено законом або договором (ст. 323 ЦК України). Інакше кажучи, у цьому випадку усі невігідні наслідки покладаються на власника майна незалежно від того: чи на цей час він фактично володів тим чи іншим майном, чи перебувало воно у нього в користуванні, чи ні. Проте ця норма має диспозитивний характер і сторони мають право по-іншому визначити, на кого покладаються збитки на випадок втрати чи пошкодження майна.

При самостійній підготовці до теми, варто звернути увагу на такі питання:

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Які існують проблеми набуття права власності на об'єкти незавершеного будівництва, новостворене майно, перероблену річ?
2. Назвіть порядок привласнення загальнодоступних дарів природи.
3. Як Ви розумієте поняття «набувальна давність»?
4. Який порядок набуття права власності юридичною особою публічного права?
5. Проблеми набуття добросовісним набувачем права власності на річ, відчужену особою, яка не мала на це право.
6. Хто несе ризик випадкового знищення майна?
7. Які Ви знаєте похідні способи набуття права власності?

8. Що належить до первинних способів набуття права власності?
9. Які Ви знаєте умови набуття права власності за набувальною давністю?
10. Зазначте: кому належить право власності на перероблену річ?

Практичне заняття – 2 год./0 год.

План:

1. Підстави та порядок набуття права власності.
2. Первісні способи набуття права власності: поняття та підстави виникнення та припинення права власності.
3. Похідні способи набуття права власності: поняття та підстави виникнення та припинення права власності.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: аналізувати юридичні факти, які є підставами для набуття, використання та припинення права власності; орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві України у сфері правового регулювання відносин власності; вміти застосовувати норми цивільного законодавства до конкретних життєвих ситуацій.

Тестові завдання до Теми 2:

1. До похідного способу набуття права власності належить:

- а) приватизація;
- б) спадкування;
- в) виробництво;
- г) знахідка.

2. Фізичні особи набувають права приватної власності у такі способи, як:

- а) спадкування;
- б) реквізиція;
- в) конфіскація;
- г) націоналізація.

3. Право власності на новостворене нерухоме майно виникає з моменту:

- а) завершення будівництва;
- б) державної реєстрації;
- в) прийняття об'єкта в експлуатацію;
- г) заселення у квартиру.

4. Право власності у набувача майна за договором виникає з моменту:

- а) передання майна;
- б) укладення договору;
- в) досягнення згоди з усіх умов договору;
- г) використання майна.

5. Особа, яка самочинно переробила чужу річ:

- а) набуває право на неї з дозволу власника;
- б) не набуває право на нову річ;
- в) набуває право на нову річ лише у випадках, визначених законом;
- г) зобов'язана відшкодувати власнику вартість матеріалу.

6. Безхазяйною є річ:

- а) від якої відмовився власник;
- б) власник якої невідомий;
- в) власник якої є безвісно відсутній;
- г) власник якої не має наміру зберігати за собою право власності на річ.

7. Особа, яка заволоділа рухомою річчю, від якої відмовився власник, набуває на цю річ право власності:

- а) з моменту заволодіння нею;
- б) через 3 місяці;
- в) через рік;
- г) через 5 років.

8. За набувальною давністю набуття права власності на рухоме майно настає через:

- а) один рік;
- б) два роки;
- в) п'ять років;
- г) десять років.

9. Особа, яка добросовісно заволоділа чужим нерухомим майном, набуває право власності за набувальною давністю на це майно через:

- а) п'ять років;
- б) три роки;
- в) один рік;
- г) десять років.

10. До первинного способу набуття права власності НЕ належить:

- а) набуття права власності на перероблену річ;
- б) набуття права власності на безхазяйну річ;
- в) набуття права власності на скарб;
- г) набуття права власності за договором купівлі-продажу.

Індивідуальні завдання до Теми 2:

Задача 1. 10 травня 2023 року пан Пінчук звернувся до суду з позовом до пана Олексієва з вимогою про визнання права власності, усунення перешкод у користуванні автомобілем Skoda, а також про зобов'язання

видати нову довіреність на цей автомобіль, посилаючись на те, що він придбав 09 травня 2020 року в Олексієва цей автомобіль за довіреністю строком на три роки. Проте останній відмовився видати нову довіреність на зазначений автомобіль. Через це пан Пінчук не має змоги користуватися автомобілем, оскільки закінчився строк дії його довіреності. У судовому засіданні пан Олексіїв пояснив, що коли він продавав автомобіль, то сам наполягав на переоформленні, але пан Пінчук відмовився від цього і зазначив, що йому достатньо довіреності, а надалі він збирається переоформити автомобіль на доньку.

Надайте юридичну консультацію щодо вирішення цього спору та обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 2. Пан Шумейко орендував під магазин оснащене інвентарем та обладнанням нежитлове приміщення. Після викупу інвентарю та обладнання Шумейко почав претендувати й на викуп зазначеного нежитлового приміщення. Районна адміністрація й орендодавець (ремонтно-експлуатаційне управління) заперечують проти викупу, оскільки у зв'язку з аварійним станом це нежитлове приміщення підлягає зносу. Заперечуючи цю обставину пан Шумейко вважав, що якщо він став власником інвентарю та обладнання, то має право на викуп цього нежитлового приміщення за остаточною вартістю незалежно від його зношеності.

Надайте юридичну консультацію щодо вирішення цього спору та обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 3. Іванов побудував житловий будинок, допустивши порушення затвердженого проєкту. В саме: замість одноповерхового будинку Іванов побудував двоповерховий будинок, житлова площа у будинку складала 120 кв. м проти 80 кв. м, передбачених проєктом. На ділянці Іванов спорудив кухню, теплицю та гараж, які згідно з проєктом не зазначались, також зробив огорожу на ділянці, яка більше ніж у два рази перевищує ту, що була йому відведена. Комісія місцевої адміністрації відмовилась прийняти будинок і вимагала від Іванова привести будинок у відповідність з проєктом, знести теплицю, кухню та гараж і перенести огорожу.

Іванов вимоги комісії виконати відмовився, мотивуючи це тим, що так, як з ним уже був укладений договір на будівництво, то у цьому разі спір може бути вирішений тільки у суді. До того ж мотивував це тим, що до моменту виникнення спору обмеження у розмірі побудованих громадянами житлових будинків були скасовані. На цій підставі Іванов вважає, що раніше затверджений проєкт потрібно привести у відповідність зі зведеним будинком.

Надайте юридичну консультацію щодо вирішення цього спору.

Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 4. Резников, розбираючи речі, які він отримав як спадкове майно від матері, виявив серед них декілька злитків золота. Він розповів про це своєму сусіду, а той звернувся до фінансового органу із заявою, що у

Резникова знаходиться майно, яке не повинне бути у власності приватної особи. Резников не заперечував про наявність у нього злитків. Своєю чергою фінансовий орган видав Резникову попередження про те, щоб він розпорядився злитками золота у встановленому законом порядку. Оскільки Резников не зробив цього, до нього пред'явили позов про примусове вилучення злитків з відшкодуванням їх вартості, відповідно до державних розцінок. Резников заперечував проти позову, посилаючись на те, що ринкова ціна золотих злитків значно більша.

Вирішіть справу та обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 5. На підставі рішення міської адміністрації земельна ділянка, на якій розташований будинок, що належав Овер'янову, підлягає вилученню для державних потреб. Овер'янову разом з сім'єю замість будинку запропонували квартиру. Більш того, організація, яка відводила земельну ділянку, погодилася відшкодувати Овер'янову вартість будинку і плодових насаджень, що були на ділянці. Проте останній рішення місцевої адміністрації оскаржив, обґрунтовуючи це тим, що згідно з проектом, його ділянка взагалі не повинна відчужуватися. Також він зазначив, що якщо ділянка і буде вилучена, то йому зобов'язані побудувати рівноцінний будинок на іншій рівноцінній земельній ділянці. Своєю чергою міська адміністрація надала відповідь, що вільної земельної ділянки у цій місцевості немає, а тому рівноцінна земельна ділянка може бути відведена тільки в іншій місцевості. Крім того, адміністрація зазначила, що не має змоги побудувати Овер'янову новий будинок через відсутність підрядної організації та будівельних матеріалів. Оскільки сторони не прийшли до згоди, будинок Овер'янова був відключений від системи водоканалу та енергозабезпечення. Овер'янів звернувся з позовом до суду.

Сформулюйте позовні вимоги позивача та вирішіть справу.

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Рекомендована література до теми 2:

1. Аксютіна А. В. Правове регулювання відносин власності: термінологічний словник. Дніпро : ДДУВС, 2017. 170 с.
2. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
3. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Особлива частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2019. 1200 с.
4. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер. 2018. 1176 с.
5. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні: монографія. Одеса : Юридична література, 2017. 438 с.
6. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». 2020. 352 с.

7. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsej.org.ua/5_2014/9.pdf.

8. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.

9. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

10. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

11. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

12. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.

13. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.

14. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Голубєва Н. Ю. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.

15. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.

16. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.

17. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.

18. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.

19. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.

20. Ярошевська Т. В. Охорона промислової власності в Україні в умовах європейської інтеграції: монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 452 с.

21. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>

2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>

3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>
5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>
8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>
9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>
10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>
11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>
12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ТЕМА 3. СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Практичне заняття – 4 год./0 год.

План:

1. Підстави припинення права власності: загальна характеристика.
2. Підстави припинення права власності з волі власника.
3. Підстави припинення права власності незалежно від волі власника.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час практичного заняття: аналізувати юридичні факти, які є підставами для набуття, використання та припинення права власності; орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві України у сфері правового регулювання відносин власності; вміти застосовувати норми цивільного законодавства до конкретних життєвих ситуацій.

Тестові завдання до Теми 3:

1. Назвіть умови, за яких власник має право витребувати майно від добросовісного набувача з чужого незаконного володіння:

- а) майно було загублене власником;
- б) майно було подароване власником;
- в) майно було продане власником за заниженою ціною;
- г) майно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень.

2. Реквізиція – це:

- а) примусове відчуження майна у власника за умови повного відшкодування його вартості;
- б) примусове вилучення майна яке перебуває у державній власності без виплати;
- в) вилучення майна яке перебуває у державній власності з виплатою;
- г) примусове вилучення майна яке перебуває у приватній власності.

3. Якщо майно, права на яке підлягають державній реєстрації, знищене, то право власності на це майно припиняється з моменту:

- а) внесення змін до державного реєстру на підставі знищення майна;
- б) державної реєстрації;
- в) знищення майна;
- г) рішення державного органу про виключення знищеного майна з державного реєстру.

4. Орган, який прийняв рішення щодо викупу земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю, зобов'язаний повідомити письмово власника ділянки про це не пізніше якого терміну до викупу цієї земельної ділянки?

- а) 3 місяців;
- б) 6 місяців;
- в) 9 місяців;
- г) одного року.

5. У якій із запропонованих відповідей правильно вказана підстава припинення права власності:

- а) арешт майна;
- б) застава майна;
- в) крадіжка майна;
- г) припинення юридичної особи.

6. Іноземні громадяни не можуть набувати прав власності на:

- а) земельні ділянки житлової забудови;
- б) земельні ділянки громадської забудови;
- в) земельні ділянки сільськогосподарського призначення;
- г) землі лісового фонду.

7. Вкажіть, що не є підставою припинення права власності з волі власника:

- а) передача права власності іншій особі на підставі договору купівлі-продажу;
- б) відмова власника від права власності;
- в) споживання речі власником;
- г) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника.

8. Конфіскація – це:

- а) позбавлення за рішенням суду права власності на майно;
- б) примусове відчуження майна у власника за умови повного відшкодування його вартості;
- в) примусове вилучення майна яке перебуває у державній власності без виплати;
- г) з виплатою вилучення майна яке перебуває у державній власності.

9. У разі викупу майна у власника, до підстав припинення права власності належить:

- а) відчуження власником свого майна;
- б) викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю;
- в) конфіскація майна;
- г) знищення майна.

10. До примусового припинення права власності Не належить:

- а) викуп пам'яток історії та культури;
- б) викуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю;
- в) відмова власника від права власності;
- г) реквізиція майна.

Індивідуальні завдання до Теми 3:

Задача 1. Пан Анохін у січні 2022 року подарував автомобіль «Мерседес» пану Фанину. Пан Фанин видав 20.03.2023 року довіреність на право користування і розпорядження автомобілем Томенку, який своєю чергою, продав у квітні 2023 року автомобіль Петренку, який внаслідок дорожньо-транспортної пригоди через місяць після придбання автомобіля суттєво його пошкодив. Дізнавшись про дарування автомобіля «Мерседес» дружина Анохіна звернулася з позовом до суду де відповідачем виступає її чоловік, з яким вона вісім місяців разом не проживала, але перебувала з ним у зареєстрованому шлюбі, про визнання договору недійсним.

Через деякий час з'ясувалось що автомобіль був викрадений у Польщі й перебуває на обліку як викрадений транспортний засіб.

Які правові наслідки наступлять для сторін у зв'язку з зазначеними обставинами?

Яке рішення має прийняти суд?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 2. Між власниками земельних ділянок, що межують одна з одною виникла суперечка щодо того, хто має право збирати плоди фруктових дерев, де гілки з плодами схиляються на одну ділянку, а корні дерев знаходяться на іншій ділянці. Власник тієї ділянки на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право збору плодів належить йому, бо саме коріння забезпечує життя дерева. Проте власник сусідньої ділянки з цим не погодився і вважав, що його власність поширюється не тільки на поверхню земельної ділянки, а й на інше майно, що знаходиться над цією поверхнею. До того ж як зазначив один зі сусідів, плоди зріють саме завдяки сонячному промінню, що падають на його ділянку і він як власник не зобов'язаний надавати права своєму сусіду приходити на свою ділянку та збирати фрукти.

Як вирішити спір сусідів?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 3. Пан Василь та пан Іван приватизували земельні ділянки, що були розташовані поруч. Після цього правовласник однієї земельної ділянки – пан Василь заборонив сусіду – пану Івану використовувати його земельну ділянку з метою проїзду чи проходу.

Своєю чергою пан Іван закрив пану Василю підхід до криниці, якою до приватизації вони користувалися спільно. Свої дії сусід обґрунтував тим, що після набуття права власності він за власним бажанням має право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном і може не допускати сусіда на свою земельну ділянку.

При розгляді спору у відділі землеустрою та земельних ресурсів було встановлено, що доступ земельних ресурсів на ділянку пана Івана минувши ділянку пана Василя суттєво ускладнюється. Проте спроба забезпечити обидві ділянки криницями була безрезультатною, бо не дивлячись на буріння свердловин, вода не пішла.

Як вирішити спір цей спір?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 4. Взимку 2022 року пан Попов перебуваючи у відпустці у Закарпатті під час пожежі, що сталася в готелі де він проживав, загубив коштовний годинник. Оглянувши поверхнево приміщення після пожежі, пан Попов годинника не знайшов. Через рік Попов побачив на руді невідомого громадянина свій годинник. Громадянин пояснив, що знайшов його у готелі на місці пожежі.

Хто у такому разі є власником годинника?

Чи припинилося б право власності на годинник у Попова якби з'ясувалося, що останній навіть не намагався знайти свій годинник?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 5. У місті виникла епідемія пташиного грипу. У зв'язку з цим, місцева адміністрація прийняла рішення про вилучення у пана Петрова, Сімонова та Василичина автотранспорту для перевезення хворих до лікарень в інші населені пункти. У пана Петрова автомобіль був відчужений з попереднім відшкодуванням його вартості, але сам пан Петров вважав, що сплатили йому дуже низьку ціну. Пан Сімонов заперечував проти відчуження свого автомобіля, проте цей автомобіль був вилучений у примусовому порядку, також місцеві органи влади не сплатили йому одразу за вилучене майно, пояснивши все об'єктивними причинами та пообіцяли зробити це через два місяці. Для попереднього відшкодування вартості автомобіля пана Василичина адміністрація запропонувала інший автомобіль, який був не призначений для перевезення пасажирів, проте сам Василичин зажадав отримати його у власність.

Чи правомірні дії органів місцевої адміністрації?

Чи є можливість у попередніх власників захистити свої інтереси та права?

Посилаючись на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 6. Пані Олена отримала у спадок від своєї бабусі пам'ятку історії – стародавню ікону із зображенням Святої Діви Марії. Через деякий час з'ясувалося, що пані Олена стала зловживати спиртними напоями. У помешкання де на стіні висіла ця пам'ятка культури мали доступ досить багато людей з кримінальним минулим, які неодноразово там влаштовувалися п'яні бійки.

Поясніть в такій ситуації чи є потреба державним органам забезпечувати збереження пам'ятки історії?

На якій підставі та в якому порядку можна вилучити дану ікону з володіння пані Олени?

Задача 7. Пан Боженко подарував своєму давньому знайомому шкіряний гаманець. Проте через деякий час пан Боженко зажадав отримати його назад, мотивуючи це тим, що ніякого документа, що підтверджує перехід права власності вони не підписували, тому, на його думку, власником залишається сам Боженко.

Хто у цій ситуації правий?

Посилаючись на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 8. Під час буревію з даху будинку пана Борисенка зірвало телевізійну антену та закинуло її у двір пана Петрушина. Останній же почекавши декілька днів і попитавши мешканців села про власника цієї антени, вирішив почепити її на свій дах. Через шість років пан Борисенко заявив пану Петрушину про право власності на телевізійну антену. Однак Петрушин пояснив, що він ніколи не приховував свого володіння, тому вважає, що Борисенко через шість років втратив своє право власності на це майно.

Вирішіть справу та обґрунтуйте відповідь з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Рекомендована література до теми 3:

1. Аксютіна А. В. Правове регулювання відносин власності: термінологічний словник. Дніпро : ДДУВС, 2017. 170 с.

2. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 207 с.

3. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.

4. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Особлива частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2019. 1200 с.

5. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 21-28.

6. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер. 2018. 1176 с.

7. Коссак В. М., Андрусів У. Б. Реквізиція як підстава припинення права власності в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 76. С. 169-175.

8. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». 2020. 352 с.

9. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок як засіб реалізації конституційних положень в законодавстві України. *Юридичний вісник*. 2014. № 1. С. 199-205.

10. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsej.org.ua/5_2014/9.pdf.
11. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.
12. Рішення ЄСПЛ від 1309.2005 р. у справі «Іванов проти України» (заява № 74104/01). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_415#Text.
13. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
14. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
15. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
16. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
17. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.
18. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубева Н. Ю. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.
19. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.
20. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.
21. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.
22. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.
23. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.
24. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>
3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>
5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>
8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>
9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>
10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>
11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>
12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ТЕМА 4. ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ОКРЕМІ ВИДИ МАЙНА

Практичне заняття 4 год./0 год.

План:

1. Набуття прав власності на земельну ділянку.
2. Набуття прав власності на житло.
3. Набуття права власності на об'єкти незавершеного будівництва та новостворене майно.
4. Правовий режим публічних форм власності.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: аналізувати юридичні факти, які є підставами для набуття, використання та припинення права власності на окремі види майна; орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві України у сфері правового регулювання відносин власності; вміти застосовувати норми цивільного законодавства до конкретних життєвих ситуацій.

Тестові завдання до Теми 4:

1. Громадяни іноземних держав не мають права набувати права власності на такі об'єкти:

- а) земельні ділянки житлової забудови;
- б) земельні ділянки громадської забудови;
- в) земельні ділянки сільськогосподарського призначення;
- г) землі лісового фонду.

2. У які способи фізичні особи можуть набувати права приватної власності?

- а) спадкування;
- б) реквізиція;
- в) конфіскація;
- г) націоналізація.

3. Право власності від імені українського народу здійснюють:

- а) органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України;
- б) комунальні підприємства;
- в) органи державної влади;
- г) окремі громадяни.

4. Хто є суб'єктом права приватної власності (власником):

- а) акціонерне товариство;
- б) український народ;
- в) Дніпропетровська обласна державна адміністрація;
- г) територіальна громада, яка утворила юридичну особу.

5. Суб'єктами права приватної власності є:

- а) фізичні особи, територіальні громади;
- б) юридичні та фізичні особи;
- в) юридичні особи, фізичні особи та територіальні громади;
- г) юридичні особи, держава.

6. Хто здійснює управління майном, що є у комунальній власності:

- а) територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування;
- б) комунальні підприємства;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Верховна Рада України.

7. Яка з перелічених форм власності не передбачена Конституцією України:

- а) державна;
- б) колективна;
- в) приватна;
- г) комунальна.

8. Право власності на новостворене нерухоме майно відповідно до закону виникає:

- а) з моменту державної реєстрації майна;
- б) з моменту набуття законної сили рішенням суду;
- в) з моменту завершення будівництва;
- г) з моменту прийняття об'єкта в експлуатацію.

9. Для ведення особистого селянського господарства безоплатно передаються у власність земельні ділянки:

- а) не більше 2,0 га;
- б) не більше 1,5 га;
- в) не більше 1,0 га;
- г) не більше 0,5 га.

10. Для індивідуального дачного будівництва безоплатно передаються у власність земельні ділянки:

- а) не більше 2,0 га;
- б) не більше 1,0 га;
- в) не більше 0,5 га;
- г) не більше 0,10 га.

Індивідуальні завдання до Теми 4:

Задача 1. Відомий художник Міщенко, відпочиваючи у Будинку творчості, намалював картину, на якій було зображено осінній пейзаж. При цьому для малювання він використав фарби та полотно, що належали художнику Кащенко, який на кілька днів по своїх справах виїхав з Будинку творчості. Дізнавшись, що його фарби та полотно пішли на картину він звернувся до Міщенка з вимогою передати йому картину. Він пояснив, що мріяв мати у своїй колекції картину Міщенка – відомого художника-пейзажиста і не хоче втрачати таку можливість. На думку Кащенко, картина особливо удалася творцю, оскільки на неї витрачені фарби, які Кащенко привіз з Риму і які були створені старовинними італійськими майстрами. А працю художника з написання картини Кащенко згоден оплатити.

Міщенко з цим не погодився і своєю чергою погодився оплатити Кащенку вартість фарб та полотна. Використання чужих матеріалів Міщенко пояснив тим, що приїхав у Будинок творчості без матеріалів для малювання. Однак побачивши гарний осінній пейзаж, він не утримався від спокуси намалювати цю картину. Через те, що Міщенко й Кащенко домовитись між собою не змогли, вони звернулися за розв'язанням цього питання до суду.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Посилаючись на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 2. Відділом боротьби з організованою злочинністю була затримана злочинна група та був вилучений легковий автомобіль «BMW», на якому злочинці під'їхали до місця скоєння злочину. Було з'ясовано, що одному зі злочинців була видана довіреність на керування автомобілем з правом розпорядження. У ході перевірки було встановлено, що ця довіреність була підробленою, бо видана від імені особи, якій автомобіль «BMW» ніколи не належав і за якою в ДАІ ніколи не був зареєстрований. Ні місця проживання, ні місця знаходження цієї особи визначити не вдалося. До того ж номер шасі та двигуна автомобіля «BMW» виявилися перебитими.

Постановою слідчих органів цей автомобіль «BMW» був визнаний безхазяйним, далі для реалізації був переданий у комісійний магазин та придбаний одним зі співробітників патрульної поліції.

Дайте правову оцінку цієї ситуації.

Чи можна визнати автомобіль «BMW» безхазяйним майном?

У кого у цій ситуації виникає право власності на безхазяйне майно?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 3. Пані Чумаченько протягом певного часу володіла житловим будинком: проживала в ньому, частину приміщень здавала при цьому сплачувала страхові збори та податки. Після смерті пані Чумаченько при оформленні спадкових прав у 2023 році, з'ясувалося, що власником будинку значиться інша особа, в якої пані Чумаченько 20 років тому купила будинок

згідно з правочином, який був укладений у неналежній формі. Державний орган реєстрації прав на нерухоме майно на цій підставі відмовив спадкоємцям у видачі довідки про приналежність будинку пані Чумаченко, а нотаріус відмовив їм у видачі свідоцтва про право власності на спадщину.

Спадкоємці доводили, що навіть якщо право власності на будинок свого часу й не було оформлено належним чином, то пані Чумаченко мала стати власником будинку на підставі набувальної давності, і тому будинок у порядку спадкування повинен перейти до них як спадкоємців за законом.

Вирішіть означений спір.

Чи зміниться ситуація, якщо пані Чумаченко померла у 2013 році?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 4. Пан Баранов був власником квартири. У січні 2017 року він безвісно зник. Через три роки (у січні 2020 р.) він був оголошений померлим у судовому порядку. У нотаріальній конторі був заповіт, який залишив пан Баранов, в якому він заповідав свою квартиру племіннику – Василю Петрову. Через шість місяців після набрання законної сили рішенням суду про оголошення пана Баранова померлим, Василю Петрову було видано свідоцтво про право на спадщину на цю квартиру. Через деякий час (у листопаді 2021 року) Василь Петров продав квартиру пані Марчук. У червні 2022 року пан Баранов з'явився і став вимагати від Марчук повернення йому квартири. Пані Марчук відмовилася повернути пану Баранову квартиру, придбану у Василя Петрова.

Визначте час і підстави виникнення права приватної власності на квартиру у Василя Петрова і пані Марчук, та час і підстави припинення права приватної власності на квартиру у пана Баранова.

Дайте правову оцінку діям усіх названих вище осіб.

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 5. Пан Лапін у 2021 році розпочав будівництво будинку. Його знайомий пан Оніщук, який мав великий досвід у сфері будівництва, запропонував пану Лапіну свою допомогу у будівництві будинку. У серпні 2023 році будинок був зданий в експлуатацію та зареєстрований на ім'я Лапіна. Дізнавшись про реєстрацію будинку, пан Оніщук звернувся до суду з вимогою про визнання за ним права власності на будинок, мотивуючи це тим, що він своєю працею та знаннями, своїм досвідом брав участь у будівництві, витратив майже два роки на зведення будинку. Лапін позов не визнав, але не заперечував, що Оніщук брав участь у будівництві його будинку. Обґрунтовуючи свою позицію, Лапін зазначив, що саме він на своє ім'я отримав дозвіл та земельну ділянку для будівництва, підготував необхідні документи, закупив будівельні матеріали за власні кошти та будинок будував власною працею. Він також підкреслив, що між ним та

паном Оніщук не було домовленості про те, що цей будинок будується як спільна власність. Лапін був готовий тільки компенсувати витрати, які зробив Оніщук і таким чином відшкодувати витрачені ним зусилля та час.

Яке має бути рішення суду?

Яким може бути рішення суду у разі, якби було встановлено, що Оніщук отримував від Лапіна винагороду у будь-якій формі?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 6. Пан Ліванський купив у пана Харченко пральну машину. Покупну ціну було сплачено при укладеному договорі купівлі-продажу, але сторони домовились, що покупець забере пральну машину через тиждень.

Через декілька днів пан Ліванський довідався, що пана Харченко притягнуто до кримінальної відповідальності за крадіжку, а його майно – описане за постановою слідчого. Тоді пан Ліванський звернувся до суду з позовом про вилучення пральної машини з опису, посилаючись на те, що зазначена пральна машина є його власністю і придбана за договором купівлі-продажу.

Яке має бути рішення суду по цій справі?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 7. Мешканці села Кринички у кар'єрі біля села брали пісок для господарських потреб. Одного разу, прийшовши до піщаного кар'єру за піском, мешканці села побачили об'яву на стовпі за підписом голови сільської ради, де зазначалося, що брати пісок у будь-якій кількості суворо забороняється.

Які можуть бути наслідки такої заборони?

З посиланням на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 8. Царичанська сільська рада, зробивши перевірку використання земельних ділянок, наданих для індивідуального будівництва, встановила, по-перше, що лише на деяких ділянках було розпочато будівництво. По-друге, що значна кількість ділянок використовується під садівництво. По-третє, що деякі ділянки взагалі не використовуються і заростають чагарниками.

Обговоривши цю інформацію, депутати сільської ради прийняли рішення:

– По-перше, установити строк у 3 роки для завершення розпочатого будівництва.

– По-друге, заборонити використовувати ділянки, які надані для будівництва, під садівництво.

– По-третє, вилучити ділянки у громадян, які не думають розпочинати будівництво і не утримують ділянки у належному стані.

Дайте оцінку рішенням сільської ради.

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Рекомендована література до теми 4:

1. Аксютіна А. В. Правове регулювання відносин власності: термінологічний словник. Дніпро : ДДУВС, 2017. 170 с.
2. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 207 с.
3. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
4. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Особлива частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2019. 1200 с.
5. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 21-28.
6. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер. 2018. 1176 с.
7. Коссак В. М., Андрусів У. Б. Реквізиція як підстава припинення права власності в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 76. С. 169-175.
8. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». 2020. 352 с.
9. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок як засіб реалізації конституційних положень в законодавстві України. *Юридичний вісник*. 2014. № 1. С. 199-205.
10. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsey.org.ua/5_2014/9.pdf.
11. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.
12. Рішення ЄСПЛ від 1309.2005 р. у справі «Іванов проти України» (заява № 74104/01). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_415#Text.
13. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
14. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
15. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
16. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
17. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.

18. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубєва Н. Ю. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.

19. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.

20. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.

21. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.

22. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.

23. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.

24. Ярошевська Т. В. Охорона прав промислової власності: приватно-правовий аспект: автореф. дис. ... доктор. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 39 с.

25. Ярошевська Т. В. Охорона промислової власності в Україні в умовах європейської інтеграції: монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 452 с.

26. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>

2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>

3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>

5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>

6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>

7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>

8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>

9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>

10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>

11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>

12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>

13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ТЕМА 5. ФОРМИ І ВИДИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Практичне заняття – 4 год./0год.

План:

1. Елементи права власності.
2. Право приватної власності.
3. Право комунальної та державної власності.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: аналізувати юридичні факти, які є підставами для набуття, використання та припинення права власності; орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві України у сфері правового регулювання відносин власності; вміти застосовувати норми цивільного законодавства до конкретних життєвих ситуацій.

Тестові завдання до Теми 5:

1. У разі виявлення скарбу, що є пам'яткою культури та історії, право власності на нього набуває...

- а) особа, яка знайшла скарб;
- б) Національний музей історії України;
- в) територіальна громада;
- г) держава.

2. Який орган від імені Українського народу здійснює права власника на надра землі?

- а) територіальні громади;
- б) органи державної влади та органи місцевого самоврядування;
- в) органи державної влади;
- г) міські, обласні, районні, селищні та сільські ради.

3. Конфіскація, націоналізація, реквізиція є способами набуття права власності...

- а) територіальною громадою;
- б) державою;
- в) юридичною особою;
- г) фізичною особою.

4. У якій із запропонованих відповідей правильно вказана підстава припинення права власності:

- а) арешт майна;
- б) застава майна;
- в) крадіжка майна;
- г) ліквідація юридичної особи.

5. До основних типів власності належать:

- а) колективна та приватна;
- б) державна та корпоративна;
- в) приватна та державна;
- г) суспільна та приватна.

6. Не можуть бути об'єктами права комунальної власності:

- а) об'єкти оборонного виробництва;
- б) рухоме і нерухоме майно;
- в) доходи місцевих бюджетів, інші кошти;
- г) земля, природні ресурси.

7. Виключно у державній власності можуть бути такі об'єкти, як:

- а) підприємства громадського харчування;
- б) торговельні марки;
- в) заповідники;
- г) коштовне каміння.

8. Яка форма права власності передбачає, що майно належить конкретній особі і не може бути передано іншим особам без її згоди?

- а) колективна власність;
- б) групова власність;
- в) приватна власність;
- г) корпоративна власність.

9. Що характеризує форму власності, при якій особисте майно власника відокремлюється від майна юридичної особи?

- а) спільна власність;
- б) групова власність;
- в) корпоративна власність;
- г) приватна власність.

10. Як називається форма власності, при якій майно належить конкретній особі і вона може володіти, користуватися та розпоряджатися цим майном?

- а) корпоративна власність;
- б) групова власність;
- в) приватна власність;
- г) спільна власність.

Індивідуальні завдання до Теми 5:

Задача 1. До революції католицькій церкві у м. Мукачеві належав двоповерховий будинок духовної семінарії. Після революції будинок був націоналізований і відтоді неодноразово переходила з рук в руки. У 2023 році

будівля, що знаходилась в аварійному стані, згідно з договором міни між акціонерним товариством та місцевим комітетом управління майном перейшла у власність акціонерного товариства, яке вклало в її ремонт і переобладнання значні кошти. Надалі будинок, який став прикрасою міста, використовувався як торговий комплекс та культурно-просвітницький центр. Після того як будинок був доведений до ладу, на нього почала претендувати католицька церква. Підстави повернення будівлі церква мотивувала тим, що свого часу вона була незаконно їй позбавлена. Оскільки сторони до спільної згоди щодо майбутньої долі спірного будинку не прийшли, католицька церква пред'явила позов до господарського суду і до місцевої ради м. Мукачеве, і до акціонерного товариства про повернення будівлі.

Вирішіть справу.

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 2. Після смерті батьків до трьох їхніх повнолітніх дітей, які мешкали окремо від батьків, перейшов у спадок житловий будинок. Двоє спадкоємців висловили бажання продати будинок, а отриману суму розподілити на рівні частки між трьома братами. Третій спадкоємець згоди на продаж будинку не дав, заявивши, що бажає використовувати для проживання свою частку в будинку. Через те, що згоди між спадкоємцями досягнуто не було, двоє з них звернулися з позовом до того спадкоємця, що заперечував проти продажу будинку, про зобов'язання не чинити перешкод щодо продажу будинку. Свої вимоги вони мотивували тим, що, по-перше, за продаж будинку виступає більшість співвласників. По-друге, у разі продажу цілісного будинку – його ринкова вартість різко зросте.

Як вирішити цю справу?

Чи підлягають задоволенню вимоги трьох спадкоємців?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 3. За договором лізингу орендар закупив у продавця для орендаря обладнання, яке було передане орендарю на підставі акта прийняття-передання. Проте на підприємстві орендаря виникла пожежа і через невстановлені причини пожежі обладнання стало непридатним і таким, що не підлягає відновленню.

У цьому випадку хто понесе майнові наслідки знищення обладнання?

Посилаючись на чинне цивільне законодавство обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 4. До революції відома актриса театру та кіно зберігала у банку дорогоцінні прикраси. Під час революції банківський сейф був зламаний, а коштовності актриси, як зазначалося у банківських документах, були реалізовані для закупки продовольчих товарів для голодних осиротілих дітей. У спадкоємців актриси зберігся опис дорогоцінних прикрас і де вказана їх вартість у золотих гривнях на момент здачі прикрас до банку. Спадкоємці актриси звернулись до Міністерства фінансів України з вимогою відшкодувати їм вартість дорогоцінних прикрас у вільноконвертованій валюті.

Як має бути вирішена справа?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 5. Львівська міська рада передала пану Цаплієнко за безстроковим договором суперфіцію земельну ділянку розміром – 15 га з розрахунку, що він на цій ділянці побудує будинок дитячої творчості. Однак пан Цаплієнко організував на цій території ринок з невеликими продовольчими лотками.

Чи є підстави у цій ситуації для припинення договору суперфіцію?

Чи зміниться відповідь в залежності від безстроковості чи строковості цього договору?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 6. Пан Зубов продав пану Ігнатенко ноутбук. За домовленістю сторін пан Ігнатенко повинен був забрати ноутбук через три дні. Проте вночі у квартирі Зубова сталося пожежа у результаті якої згорів зазначений ноутбук. Зубов відмовився повернути Ігнатенко отриману за ноутбук грошову суму посилаючись на те, що сам Ігнатенко як власник ноутбука несе ризик випадкової загибелі речі. Пан Ігнатенко звернувся до суду.

Яке рішення повинен ухвалити суд?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 7. Пан Івасенко у червні 2022 року придбав у пана Костенка вантажівку. Договір був оформлений шляхом фактичної передачі вантажівки та видачі паном Костенко пану Івасенко розписки в отриманні грошової суми за вантажівку, і оформленням на пана Івасенка довіреності на право розпорядження цією вантажівкою. Довіреність була видана строком на три роки.

Через два роки пан Івасенко, вважаючи себе власником вантажівки, вирішив зняти цю вантажівку з обліку для її продажу. Проте орган внутрішніх справ вилучив у нього вантажівку, у зв'язку з тим, що пан Костенко у березні 2022 р. був засуджений за вчинення тяжкого злочину, і йому призначили покарання, пов'язане з позбавленням волі та з конфіскацією належного йому майна.

Пан Івасенко звернувся до суду з позовом про повернення йому вантажівки, як правомірному власнику.

Дайте правову оцінку діям органу внутрішніх справ.

Чи є підстави для визнання права приватної власності пана Івасенка на спірну вантажівку?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 8. Пані Матвійчук за розкрадання державного майна шляхом підробки платіжних документів була притягнута до кримінальної відповідальності. Слідчий зробив опис майна пані Матвійчук, далі у неї були включені належні їй привілейовані акції АТ «Чорномор» та імпортна швейна машина, що була внеском Матвійчук в статутний фонд ТОВ «Маяк», але знаходилася у неї вдома.

Представники «Чорномор» та «Маяк» звернулися до суду із заявою про виключення привілейованих акцій та швейної машини з опису.

Чи є правомірними вимоги означених юридичних осіб?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Задача 9. На ділянці залізниці біля заводу залізобетонних виробів при виконанні маневрових робіт відбулося зіткнення теплотяга, що належав залізниці, з вагоном, що належав заводу. Внаслідок цієї аварії, з провини працівника залізниці, теплотяг отримав ушкодження, а вагон повністю вийшов з ладу.

За пошкоджений вагон адміністрація залізниці запропонувала виплатити збитки заводу у грошовій формі. Проте завод відмовився від відшкодування збитків у грошовій формі та зажадав, щоб адміністрація залізниці передала йому для компенсації шкоди один з нещодавно придбаних нею вагонів.

Оскільки залізниця відхилила цю пропозицію, завод звернувся до господарського суду з позовом про передачу йому нового вагону замість того, що згорів.

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Обґрунтуйте свою точку зору з посиланням на чинне цивільне законодавство.

Рекомендована література до теми 5:

1. Аксютіна А. В. Правове регулювання відносин власності: термінологічний словник. Дніпро : ДДУВС, 2017. 170 с.
2. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 207 с.
3. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2021. 896 с.
4. Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. Договірне право України. Особлива частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2019. 1200 с.
5. Гриняк А. Б. Примусове відчуження майна в умовах воєнного стану в Україні. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 21-28.
6. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. Особлива частина: підручник. К. : Вид-во Юрінком Інтер. 2018. 1176 с.
7. Коссак В. М., Андрусів У. Б. Реквізиція як підстава припинення права власності в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 76. С. 169-175.
8. Москалюк Н. Б. Теоретичні та практичні проблеми права державної власності та його реалізації: монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». 2020. 352 с.

9. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок як засіб реалізації конституційних положень в законодавстві України. *Юридичний вісник*. 2014. № 1. С. 199-205.

10. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 33-36. URL : http://lsej.org.ua/5_2014/9.pdf.

11. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 554 с.

12. Рішення ЄСПЛ від 1309.2005 р. у справі «Іванов проти України» (заява № 74104/01). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_415#Text.

13. Сліпченко С. О., Зайцев О. Л. Цивільне право. Загальна частина: навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

14. Спасибо-Фатєєва І. В. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

15. Спасибо-Фатєєва І. В. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

16. Спасибо-Фатєєва І. В. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.

17. Харитонов Є. О. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.

18. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Голубева Н. Ю. Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів: монографія. К. : Норма права, 2020. 348 с.

19. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія. Одеса : Гельветика, 2020. 404 с.

20. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Право власності: навч. посібник. Одеса : Гельветика, 2018. 256 с.

21. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 316 с.

22. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія. Одеса : Фенікс, 2023. 336 с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/23423>.

23. Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник: у 2 част. (2-е вид., перероб. і доп.). К. : Вид-во Ліра-К, 2018. Ч. 1. 736 с.

24. Ярошевська Т. В. Охорона прав промислової власності: приватно-правовий аспект: автореф. дис. ... доктор. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 39 с.

25. Ярошевська Т. В. Охорона промислової власності в Україні в умовах європейської інтеграції: монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 452 с.

26. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне представництво Президента України. URL : <http://www.president.gov.ua/>
3. Урядовий портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL : <http://www.court.gov.ua/>
5. Конституційний Суд України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Вищий адміністративний суд України. URL : <http://www.vasu.gov.ua/>
8. Вищий господарський суд України. URL : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/>
9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL : <http://sc.gov.ua/>
10. Міністерство фінансів України. URL : <http://minfin.kmu.gov.ua/>
11. Міністерство юстиції України. URL : <http://www.minjust.gov.ua/>
12. Державна податкова служба України. URL : <http://www.sta.gov.ua/>
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/>

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ»

Контроль знань з дисципліни «Правове регулювання відносин власності», що викладається на кафедрі цивільно-правових дисциплін складається з двох блоків планових заходів:

- проміжного контролю знань ЗВО;
- підсумкового контролю знань ЗВО.

Оцінювання проміжного контролю знань ЗВО

Проміжний контроль знань ЗВО є невіддільною частиною всього навчального процесу й засобом виявлення ступеня засвоєння ЗВО програмного матеріалу.

Проміжний контроль роботи ЗВО впродовж семестру має:

- допомагати ЗВО в організації його роботи;
- стимулювати інтерес та активність ЗВО у вивченні дисципліни;
- привчати ЗВО до підготовки до сприйняття наступних тем з програми дисципліни та систематичного опрацювання матеріалу;
- виявити у ЗВО ступінь відповідальності та його ставлення до роботи, з'ясувати причини, що перешкоджають ЗВО виконувати навчальну програму;
- виявити обсяг, глибину та якість сприйняття ЗВО навчального матеріалу;
- визначити прогалини у знаннях та відпрацювати способи їх усунення;
- виявити рівень опанування навичками самостійної та індивідуальної роботи.

У семестрі оцінювання проміжного контролю знань ЗВО проводиться за двома основними напрямками:

- 1) активність і систематичність роботи на семінарських та практичних заняттях;
- 2) виконання завдань самостійної та індивідуальної роботи.

Підсумковий контроль знань ЗВО

Підсумковий контроль знань ЗВО охоплює результати оцінювання проміжного контролю знань та залік.

Метою підсумкового контролю знань є визначення дійсного рівня знань ЗВО з дисципліни «Правове регулювання відносин власності» за обсягом, глибиною, якістю та вмінням застосовувати одержані знання у практичній діяльності.

Підсумковий контроль знань з дисципліни «Правове регулювання відносин власності» проводиться у формі заліку. Питання до заліку є комплексними, узагальненими та потребують уміння синтезувати отримані знання та творчого підходу під час побудови відповіді.

Питання до заліку відбираються в межах програми, що становлять зміст навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності». Питання для підготовки до підсумкового контролю знань доводяться до ЗВО на початку навчального семестру. Передумовою для успішного складання заліку з навчальної дисципліни є поточна робота ЗВО протягом семестру.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Зміст та поняття права власності.
2. Види та форми права власності.
3. Межі здійснення права власності.
4. Виникнення права власності за первісними способами набуття права власності.
5. Виникнення права власності за похідними способами набуття права власності.
6. Загальна характеристика підстав припинення права власності.
7. Підстави припинення права власності з волі власника.
8. Підстави припинення права власності незалежно від волі власника.
9. Право власності на земельну ділянку.
10. Право власності на житло.
11. Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва.
12. Особливості правового режиму публічних форм власності.
13. Елементи права власності.
14. Право приватної власності.
15. Право державної та комунальної власності.
16. Поняття і види права спільної власності.
17. Поняття права спільної часткової власності.
18. Поняття права спільної сумісної власності.
19. Загальна характеристика речових прав на чуже майно.
20. Право користування чужим майном (сервітут).
21. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) та для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
22. Поняття та засоби захисту права власності.
23. Віндикаційний позов як засіб захисту права власності.
24. Негаторний позов як засіб захисту права власності.
25. Цивільно-правові засоби захисту права власності: загальна характеристика.
27. Викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю.
28. Викуп пам'яток історії та культури.
29. Набуття, реалізація та припинення права власності на жилі приміщення в будинках приватного житлового фонду.
30. Встановлення і припинення речових прав.
31. Договір як підстава виникнення і припинення речових прав.
32. Підстави набуття права власності.
33. Здійснення права державної власності. Правовий режим майна державної установи та державного підприємства.
34. Здійснення права комунальної власності.

35. Здійснення права спільної сумісної власності.
36. Здійснення юридичними та фізичними особами права приватної власності.
37. Набуття прав власності на знахідку.
38. Інтелектуальна власність та її роль у розвитку суспільства.
39. Набуття права власності за набувальною давністю.
40. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину.
41. Набуття права власності на безхазяйну річ.
42. Набуття права власності на перероблену річ.
43. Набуття права власності на самочинно збудоване нерухоме майно.
44. Набуття права власності на скарб.
45. Набуття права власності на майно, що є у державній та комунальній власності.
46. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.
47. Підстави виникнення, здійснення та припинення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.
48. Підстави виникнення, здійснення та припинення права користування чужою земельною ділянкою для забудови.
49. Підстави виникнення, здійснення та припинення права приватної власності фізичних осіб.
50. Підстави виникнення, здійснення та припинення права комунальної власності.
51. Поняття основних цивільно-правових способів захисту права власності.

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ»

1. Загальні положення

1.1. Положення про рейтингову систему оцінювання успішності навчання, які встановлюють особливості рейтингу з проміжного контролю перевірки знань, принципи використання та методика його розрахунку, розробляється, обговорюється й ухвалюється до початку семестру, в якому вивчається навчальна дисципліна «Правове регулювання відносин власності», на початку навчального року доводиться до ЗВО і протягом навчального року залишаються незмінними.

1.2. В основу рейтингової системи оцінювання покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність ЗВО у процесі навчання.

Метою рейтингової системи оцінювання є:

- забезпечення змагальності та здорової конкуренції в навчанні;
- підвищення мотивації ЗВО до активного, свідомого навчання, систематичної самостійної роботи протягом семестру та відповідальності за результати навчальної діяльності;
- підвищення якості підготовки фахівців та інтенсифікація навчального процесу;
- підвищення об'єктивності оцінювання рівня підготовки ЗВО;
- встановлення постійного зворотного зв'язку з кожним ЗВО та своєчасне коригування його навчальної діяльності;
- зменшення емоційних, психологічних і фізичних перевантажень у період підсумкового контролю знань.

1.3. Положення про рейтингову систему оцінювання є додатком до робочої навчальної програми дисципліни «Правове регулювання відносин власності».

1.4. Основою для розробки рейтингової системи оцінювання є розподіл аудиторного часу на певні види навчальних занять, які заплановані в робочих навчальних планах, проміжному контролю знань, завданні для самостійної та індивідуальної роботи тощо.

2. Система оцінювання

2.1. У Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ встановлюється єдина максимальна сума балів – 100 балів за всі види робіт у семестрі: практичні та семінарські заняття; самостійні та індивідуальні роботи; самостійне вивчення тем, першоджерел, розділів; робота за індивідуальним планом; написання тез та наукових фахових статей тощо.

2.2. Встановлюються максимальні суми балів за виконання таких завдань: виконаних у рамках аудиторних занять – 30 балів; самостійної та індивідуальної роботи – 30 балів; винесених на підсумковий контроль знань – 40 балів.

2.3. Оцінка усіх модульних завдань визначається на основі розроблених кафедрою цивільно-правових дисциплін критеріїв. Складова підсумкового контролю знань має бути не більше 40 балів.

2.4. ЗВО, які повністю виконали навчальний план, позитивно атестовані з навчальної дисципліни «Правове регулювання відносин власності» за результатами проміжного контролю знань на останньому тижні теоретичного навчання за їх згодою в заліково-екзаменаційній відомості проставляється рейтинговий бал і відповідна оцінка за 4-х бальною шкалою.

2.5. За бажанням ЗВО може складати залік з метою підвищення оцінки, отриманої за результатами проміжного контролю знань. Складова підсумкового контролю знань має бути не більше 40 балів.

2.6. Викладач має розробити конкретний перелік робіт, які зобов'язаний виконати ЗВО й критерії їх оцінки та довести їх до відома ЗВО на початку вивчення дисципліни «Правове регулювання відносин власності».

2.7. Кафедра цивільно-правових дисциплін та викладач навчальної дисципліни можуть установлювати заохочувальні бали за творче виконання завдань, активну участь в обговоренні навчального матеріалу, за додаткову індивідуальну роботу, яка сприяє поглибленому вивченню курсу «Правове регулювання відносин власності» (написання та презентація реферату, огляд літератури, участь у науковому гуртку, написання наукової роботи, публікації фахових статей, тез, участь в олімпіадах тощо), а також вилучати бали за несвоєчасне виконання завдань, пропуски занять тощо. При цьому, слід мати на увазі, що під час додаткового нарахування балів їх загальна сума не повинна перевищувати максимально допустимого значення.

2.8. Під час контролю систематичності та активності роботи ЗВО оцінці можуть проставлятися за таку роботу: активність на практичних і семінарських заняттях, рівень знань та активність при обговоренні дискусійних питань на семінарі, при виконанні практичних завдань, творче виконання самостійної та індивідуальної роботи, підготовка рефератів та їх презентація, участь у гуртках, студентських конференціях, наукових конкурсах та олімпіадах, інші форми робіт.

3. Переведення значення рейтингових оцінок

3.1. У ДДУВС встановлюється порядок перерахунку рейтингових показників 100-бальної шкали оцінювання у національну шкалу та європейську шкалу ECTS:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90-100
BC	добре	75-89
DE	задовільно	60-74
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35-59
F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1-34

4. Оцінювання успішності та технології викладання

4.1. Критерії оцінювання

Оцінка (А) присвоюється у випадку, якщо ЗВО виявив глибокі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння творчо застосовувати теоретичні знання під час розв'язання практичних задач, проявив творчі здібності аргументованого обґрунтування прийнятих рішень при розв'язанні практичних задач.

Оцінка (В) присвоюється у випадку, якщо ЗВО вияв достатні знання та розуміння навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач та проявив здібності аргументованого обґрунтування прийнятих рішень.

Оцінка (С) присвоюється у випадку, якщо ЗВО вияви достатні знання й розуміння навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Оцінка (D) присвоюється у випадку, якщо ЗВО виявив середні знання основних положень навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач на репродуктивному рівні.

Оцінка (Е) присвоюється у випадку, якщо ЗВО виявив знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни на мінімальному рівні, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач на репродуктивному рівні.

Оцінка (FХ) означає, що ЗВО виявив знання за змістом навчальної дисципліни на рівні окремих незначних частин навчального матеріалу, не володіє вміннями застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Рівень (F) означає, що ЗВО не виявив знань за змістом навчальної дисципліни, не володіє вміннями застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Навчальне видання

Ярошевська Тамара Василівна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ»**

*для здобувачів вищої освіти 4 курсу
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти,
Навчально-наукового інституту заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Спеціальність: 081 Право*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,
А. В. Самотуга*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 3,73. Обл.-вид. арк. 4.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.